

Nederland opgebouwd had. Dat had hem veel zelfvertrouwen gegeven, te veel zelfs. Het valt de meeste mensen moeilijk te aanvaarden dat zij bedrogen worden – de Jong doorzag niet, welke rol Aben speelde. Somer (die in de lente van '43 Broeckmans taak overnam) had voor wat de Jong gepresteerd had, veel waardering ('de Jong dééd tenminste wat', verklaarde hij aan de Enquêtecommissie, 'hij handelde en was actief en hij deed het . . . goed¹), maar hij wenste de Jong na het gebeurde met Aben (er waren ook andere moeilijkheden geweest) niet te handhaven.

In augustus '43 bracht Somer een bezoek aan Stockholm (weer als 'Elias van Praag') en de Jong werd er begin september als vertegenwoordiger van het Bureau Inlichtingen afgezet. Zijn werk werd eerst overgenomen door ir. W. L. Chr. Lindenburg die begin juni '43 met hulp van Oosterhuis uit Nederland was ontsnapt, vervolgens (in maart '44) toen Lindenburg niet voldaan had, door de Engelandvaarder C. Knulst, die aanvankelijk in Londen als geheim agent opgeleid was. Lindenburg kende, zei de Jong aan de Enquêtecommissie, geen Zweeds, Knulst liep door zijn Indische uiterlijk 'direct in de gaten'², anders gezegd: de Jong meende dat hij het inlichtingenwerk, ware het hem niet ontnomen, beter zou hebben voortgezet dan zijn opvolgers. Die opvolgers hadden overigens een wezenlijk andere taak dan hij, want na het wegvallen van de Zweedse Weg was het de belangrijkste functie van de Stockholmse vertegenwoordigers van het Bureau Inlichtingen geworden, een van de *traits d'union* te zijn tussen Londen en Genève/Bern. Die vertegenwoordigers kregen af en toe wel inlichtingen van in Zweden aankomende Engelandvaarders en van reizigers uit Nederland, maar een verbinding van de betekenis en met de frequentie van de Zweedse Weg konden zij niet opbouwen. De Duitsers gingen er namelijk in de herfst van '43 toe over, een deel van de Nederlandse kustvaarders welke op Zweden gevaren hadden, te vorderen, en toen de Jong dat hoorde, kon hij van zijn kant bereiken dat een ander deel van die kustvaarders in Zweden aan de ketting gelegd werd. De Nederlandse kustvaarders vielen dus uit als schakel tussen Delfzijl en Stockholm. Lindenburg slaagde er toen in, via een Zweedse gezagvoerder instructies te sturen aan zijn in bezet gebied achtergebleven echtgenote; daar vloeide uit voort dat eind '43 een eerste nieuw spionage-rapport opgesteld werd door enkele illegale werkers aan wie de naaste medewerker van Oosterhuis, de Delfzijlse fabrikant D. Boerema (die zich aan arrestatie had kunnen onttrekken) als het ware de erfenis van de Zweedse Weg overgedragen had voor hij naar Zwitserland was uitgeweken. Boerema

¹ Getuige J. M. Somer, *Enq.*, dl. IV c, p. 1876. ² Getuige A. M. de Jong, a.v., p. 830.